

Andrzej Kucner

VII FESTIWAL FILOZOFII „FILOZOFIA I MUZYKA” OLSZTYN 4–5 WRZEŚNIA 2014

W pierwszych dniach września tego roku odbyła się w Olsztynie siódma edycja Festiwalu Filozofii. W odróżnieniu od ubiegłorocznej konferencji, zatytułowanej *Oblicza współczesności*, w której połączono trzy różne tematy („Śmierć Boga – źródła i współczesność”, „Historia w granicach i poza granicami sensu”, „Instrumentalizm i anarchizm w nauce”), ostatni festiwal poświęcono jednej kwestii – bogatym związkom filozofii i muzyki.

Zgłoszenia wystąpień nadesłało blisko siedemdziesiąt osób: naukowców, doktorantów i studentów. Wśród nich byli filozofowie, teoretycy muzyki, czynni muzycy, antropolodzy kultury i pedagodzy. Wielość i różnorodność dziedzin nauki i sztuki reprezentowanych przez uczestników była istotnym źródłem tematycznego zróżnicowania wystąpień i wymagała selekcji oraz uporządkowania.

Założeniem organizatorów była konfrontacja różnych spojrzeń na muzykę i filozoficznych sposobów jej rozumienia. Obie dziedziny kultury są trwale i głęboko powiązane. Ich historyczne i współczesne relacje są widoczne w aksjologii, estetyce, ontologii, teoriach twórczości, koncepcjach sztuki czy w ogólnej teorii kultury. Muzyka bywała przesłanką i źródłem refleksji filozoficznej jako wyrażony akt twórczy oraz jako forma artystycznej ekspresji, kształtująca zarówno oblicze kultury popularnej, jak i elitarnej. Towarzyszące muzyce doznania estetyczne, idee, wartości, doświadczenia egzystencjalne, wzorce kulturowe, ideologie, a także zjawiska cywilizacyjne, społeczne czy ekonomiczne skłaniają do pytań o fenomen muzyki, o jej historyczne i współczesne miejsce, formy i znaczenie.

W programie dwudniowej konferencji przewidziano zarówno wykłady plenaryjne, jak i wystąpienia w sekcjach tematycznych. Otwierając konferencję, prof. Ewa Starzyńska-Koścuszko, dyrektor Instytutu Filozofii UWM w Olsztynie, podkreśliła, że w dziejach filozofii europejskiej muzyka zawsze stanowiła istotny problem ontologiczny, poznawczy i aksjologiczny. Muzyka interesowała filozofów jako forma kultury, jako treść i rezultat aktu twórczego oraz poznawczego, jako przedmiot wartościowania i jako sama wartość, jako przedmiot estetyki, formułowanych w niej teorii i rozstrzygnięć. Zainteresowanie innych dyscyplin

nauki muzyką pozwala rozumieć jej kulturową doniosłość i złożony wpływ na rozwój człowieka i społeczeństwa.

Wykłady plenarne pierwszego dnia były poświęcone zagadnieniu jaźni twórczej, interpretowanej muzycznie i metamuzycznie. Jako pierwszy wystąpił Tadeusz Kobierzycki (UMFCh) – skoncentrował się na analizie teorii i dziedzin współczesnej nauki i filozofii, w których podejmowano i teoretycznie rozważano zagadnienie jaźni twórczej. Drugi z prelegentów, Krzysztof Guczalski (UJ), podjął zagadnienie relacji między muzyką a matematyką. Przywołując liczne przykłady z dziejów filozofii, starał się wykazać, że matematyczny opis muzyki umożliwia jej pełniejsze rozumienie, a sam ich związek jest trafny i prawomocny.

W dalszej części obrady toczyły się w czterech równoległych sekcjach tematycznych („O współczesnym rozumieniu muzyki i filozofii”, „Muzyka, koncepcje, osobowości”, „Muzyka, literatura, sztuka, historia” oraz „Muzyka i popkultura”). Wśród najwartościowszych wystąpień pierwszego dnia warto wymienić sekcyjny wykład Bogdana Banasiaka (*Muzyka i filozofia – tak blisko, a tak daleko*), a także wykłady Adama Grzelińskiego i Krzysztofa Wawrzonkowskiego (*Idea dzieła muzycznego w estetyce George’a Santayany*), Ewy Schreiber (na temat koncepcji podmiotu dźwiękowego Pierre’a Schaffera), Pawła Pieniążka (*„Harmonia mundi” – miejsce muzyki w romantycznej koncepcji sztuki*) czy Aliny Naruszewicz-Duchlińskiej, która dokonała językoznawczej analizy pojęć filozofii i filozofów w tekstach utworów muzycznych i na tej podstawie zrekonstruowała towarzyszące im znaczenia. Nie zabrakło też referatów poświęconych filozoficznym poglądom na muzykę „klasyków”: R. Wagnera, F. Nietzschego oraz T. Adorno.

Drugi dzień festiwalu otworzył wykład plenarny Joanny Hańderek (UJ) zatytułowany *Zgiełk – szum – hałas: muzyka w mieście. Kulturowe formy*. Prelegentka wnikliwie rozważała fenomen miasta i jego pejzażu dźwiękowego. W swojej interpretacji odwołała się m.in. do E. Rewers, D. Harveya, A. Predy, zmierzając do wykazania, w jaki sposób dźwięki (w tym muzyka *sensu largo*) stają się takim samym polem społecznych interakcji, jak każde inne spotkanie i każdy rodzaj miejskiego uwarunkowania. Wykład zakończyła ożywiona dyskusja. Część druga obrad odbywała się w trzech sekcjach tematycznych. W pierwszej, zatytułowanej „Muzyka – implikacje poznawcze, lingwistyczne, społeczne i kulturowe”, m.in. Piotr Łukowski (UŁ) analizował muzykę jako narzędzie kształtujące przedperswazję, Aleksander Gemel (UŁ) w duchu kognitywizmu objaśniał muzyczne aspekty genezy języka, zaś Jarosław Strzelecki (UWM) skoncentrował się na fenomenie muzyki w kontekście informacji.

W sekcji drugiej, zatytułowanej „Muzyka – inspiracje, formy, symbole”, mieliśmy okazję wysłuchać m.in. wystąpienia Janusza Jusiaka (UMCS), który zreferował problem metaforycznych i symbolicznych aspektów myślenia muzycznego. Polemikę z koncepcją twórczości Józefa Kozińskiego na kanwie idei muzyki me-

tafizycznej przygotował Krzysztof Kościuszko (UWM). Krytyczną analizę koncepcji muzyki tanecznej i atanecznej Stefana Szumana przeprowadził Marcin Kania (UMFCh), zaś formy aktywności i ekspresji artystycznej w kontekście muzyki rozumianej jako dialog i komunikacja przeanalizowała Alicja Buszmak-Tupieka (UWM).

Obrady sekcji trzeciej zostały poświęcone hermeneutycznym, interkulturowym oraz terapeutycznym aspektom muzyki. Wątki fenomenologiczne i hermeneutyczne eksplorowała Aleksandra Pawliszyn (UG). W wystąpieniu nawiązującym do Arendtowskiego pojęcia tonalności autorka wykazywała, że w muzyce równocześnie ujawniają się dwie sfery: psychiczna i fizyczna. Jedna odnosi się do tego, co aktywne i stwórcze, drugą wyraża porządek kosmiczny. W rezultacie muzyka stanowi metaforę ludzkiej *psyche*, ujęta zaś z perspektywy filozofii pozwala traktować ją jako muzykę duszy. O zróżnicowanych zadaniach muzyki w filozofii, religii oraz w sferze duchowej mówił Lech Ostasz (UWM), koncentrując się na ich analizie oraz na relacjach istniejących między tymi trzema aspektami ludzkiej aktywności a podstawowymi odmianami muzyki (klasycznej, jazzowej, etnicznej). Wystąpienie Marii Kostyszak (UWr) dotyczyło natomiast kształcenia duchowości ciała za pomocą muzyki. Autorka dowodziła trzech tez: po pierwsze, że każda muzyka w sposób bezpośredni lub pośredni kształci duchowość ciała; po drugie, że dopiero filozoficzny namysł pozwala uchwycić złożoność jej oddziaływania oraz po trzecie, że muzyka „dotyka” w człowieku czegoś osiowego lub – zważywszy na mnogość form oddziaływania – wymaga ponawiania namysłu nad tym, jak i na co w człowieku oddziałuje. Obrady trzeciej sekcji zamknęły wystąpienia Aleksandra Bieleckiego i Joanny Cichockiej (UWM), biologów, którzy przedstawili zagadnienie muzyki przyrody, Renaty Treli (UP w Krakowie), mówiącej o fenomenie muzyki afrykańskiej oraz Karoliny Feć (UJ), która scharakteryzowała portugalskie fado i saudade.

Obok części naukowej, festiwal obfitował w wydarzenia artystyczne. Pierwszego dnia zorganizowano: pokaz filmu *Dzieło sztuki słowem filozoficznym* w reżyserii Mirosława Judkowiaka, seans muzykoterapii, który poprowadzili Bogdan Halicki oraz Małgorzata Rećko, oraz koncert muzyki klasycznej. W pierwszej części koncertu wystąpił Artur Milian z Instytutu Muzyki UWM w Olsztynie. Skrzypek przy akompaniamencie Ewy Wankiewicz wykonał utwory Henryka Wieniawskiego. W drugiej części zagrał Kwartet Smyczkowy Wydziału Sztuki UWM w Olsztynie w składzie: Artur Milian – I skrzypce, Anna Mrachacz – II skrzypce, Dorota Michalska – altówka, Krzysztof Koziątek – wiolonczela. W repertuarze znalazły się m.in. utwory W.A. Mozarta, A. Dworzaka, A. Panufnika, J.S. Bacha.

Drugi dzień Festiwalu Filozofii zamknął koncert muzyki rozrywkowej. Wzięli w nim udział studenci i absolwenci Instytutu Muzyki UWM. Znane utwory muzyki popularnej zaśpiewała Emilia Kitłowska przy akompaniamencie Łukasza

Młynarczyk (gitara akustyczna), a własne kompozycje z pogranicza jazzu i progresywnego rocka wykonał zespół „Staszki” w składzie Stanisław Dubowik – perkusja, Małgorzata Górka – puzon, Przemysław Mrozowski – saksofon sopranowy, Krzysztof Włodarski – trąbka, Andrzej Mróz – bas. Koncert zakończył występ gdańskiego „Ostrego Zespołu Mózgowego” w składzie: prof. Aleksandra Pawliszyn, Robert Dolewski, Błażej Malewicki, Oskar Smoczyński i Sergiusz Staszak, zatytułowany *Alchemia słowa autentycznego*.

Podczas tegorocznego Festiwalu Filozofii ukazał się również tom dokumentujący naukowe wyniki ubiegłorocznej konferencji (*Festiwal Filozofii. T. 6. Oblicza współczesności*, pod red. E. Starzyńskiej-Kościuszko, A. Kucnera, P. Wasyluka, Instytut Filozofii UWM w Olsztynie, Olsztyn 2014, ss. 644).

Konferencję zorganizował Instytut Filozofii UWM w Olsztynie przy współudziale Instytutu Muzyki oraz Akademickiego Centrum Kultury UWM.